

Glada amatörer

En dold intäkt i den kommunala ekonomin

GLADA AMATÖRER

- EN DOLD INTÄKT I DEN KOMMUNALA EKONOMIN

Jag kommer att prata om ideella resurser som en tillgång för hela samhället, i synnerhet för landets kommuner. Det finns många som är duktiga på att arbeta ideellt, men gör det i det tysta, utan att det märks, som om det vore en självklarhet. - Ja, men det där är väl inte så märkvärdigt att vi kör bio fyra dagar i veckan, att vi har en barnverksamhet, en vuxenverksamhet, en ungdomsverksamhet, driver fritidsgården eller har ett sommarhem.

Min erfarenhet från folkrörelsearbete är att många ideellt arbetande i föreningar hukar sig när det gäller att visa upp vad man håller på med inför kommun och statsmakt. Ni måste bli tuffare när det gäller att visa upp er verksamhet och värdesätta den!

Jag ska ge några exempel på hur det ideella arbetet kan värdesättas och så tänkte jag att vi ska räkna på hur mycket resurser som kan genereras i en bioverksamhet. Hur viktigt det ideella arbetet för ett samhälle? Jag tänkte sluta med lite nationella siffror. Det börjar nu komma fram forskning som gör att man nästan får skrämshicka på hur betydelsefull de ideella insatserna är för ekonomin

Det finns en trappstege i samhället som värdesätter olika slag av arbetsinsatser. Högst upp har vi det privata näringslivet – den närande sektorn, där det är fint att arbeta. Sedan har vi den offentliga sektorn som tär på den privata sektorn. Och sedan har vi den ideella sektorn som sällan är med i debatten. Problemet uppstår när man stänger biografen, vars verksamhet står och faller med ideella insatser, eller när man stänger föreningslokalen. Då bli alla upprörda. Men innan dess är det sällan någon bryr sig.

Ideellt arbete på bio

Jag tänkte börja med att titta på en liten biograf där alla insatser är ideella. Låt säga att det visas två ordinarie föreställningar per vecka och det är två personer som driver bion. Vi antar att de lägger ner sammanlagt 24 timmar i veckan på bion. Om de kör bion varje vecka i åtta månader så blir det sammanlagt 768 arbetstimmar per år. Finns det andra människor engagerade biografen? Lägger de ner lika mycket tid? Vi lägger till 350 timmar. Då är vi uppe i 1118 timmar.

Om vi skulle gå till Länsstyrelsen och säga oss vilja göra ett EU-projekt. Vi söker ett s.k. mål 3-bidrag, för att göra en förstudie hur biografen kan utvecklas. Då säger de att det krävs en egeninsats. Och i den egeninsatsen kan ni tillgodoräkna er ideella arbetsinsats. Vad är ideellt arbete enligt EU värt per timme? 50 kr/timme är det värt. I andra projekt kan det uppgå till 175 kr/timme. Om vi börjar med den mindre summan så ger det 55.900 kr i egeninsats (1118 timmar gånger 50 kr). Det är inte dåligt! Då kan EU satsa hälften och ibland satsar de två gånger det här beloppet, beroende på vilka projekt vi pratar om. Helt plötsligt finns pengar bara för att göra en förstudie för att utveckla verksamheten. Lågt räknat, 111.800 kr i resurser. Tar vi det högre beloppet 175 kr/timme då blir det 195.650 kr.

Jag tycker det är spännande att visa omvärlden vad ideellt arbete faktiskt kan vara värt. Om vi nu ser på större biografverksamhet som drivs ideellt, som visar upp till 5 föreställningar i veckan, då går det åt ännu mer folk som arbetar mer eller mindre ideellt. Det blir betydligt mer arbetsinsatser som kan omsättas i pengar. Lägg därtill allt arbete som krävs för att driva Bio Kontrast och Filmstudioverksamhet, arrangera lokala filmfestivaler och köra sommarbio eller genomföra skolbio.

Leverantörer till bioverksamheten

Om vi nu föreställer oss hur många leverantörer som finns i en ideell bioverksamhet? Vad finns det för leverantörer till en biografverksamhet? Jo, vi hyr film av en distributör, filmen skickas i väg med hjälp av en fraktare, marknadsföringen sker via annonser i lokaltidningen eller i ett annonsblad som sedan skall distribueras till alla hushåll. Ni betalar hyra till lokalägaren, i den ingår uppvärmning och städning. Ni beställer godis, dricka och popcorn. Det här blir en hel del leverantörer av tjänster för att upprätthålla bioverksamheten.

Om vi gör en årsredovisning till kommunen för att söka bidrag framgår då alla dessa leverantörer? Knappast! Men det vore önskvärt! För många av dessa tjänster är moms- och skattebelagda. Är man ett företag så går det att dra av momsen. Men är man en föreningsdriven bio så finns inte den möjligheten.

Ta bara exemplet med att värma upp en biograflokal under vinterhalvåret. Det är en hel del energiskatt på uppvärmning. Och är det en stor lokal så betalar ni mycket i energiskatt vare sig det är el- eller oljeuppvärmning. För eldningsolja betalar man 2.894 kr per kubikmeter i skatt (koldioxidskatt + energi). Och en biograflokal som visar flera dagar i veckan så blir det snabbt över 10.000 kr till statens kassakista. Sedan har vi elenergiskatt på förbrukning som är 22.7 öre/Kwh, (dock 16.8 öre/Kwh i glesbygdslän).

Skall det annonseras i lokaltidningen så är det en reklamskatt på 11%.

På alla dessa skatter så är det 25% i moms. Samtidigt som föreningsdrivna biografier inte har någon möjlighet att dra av momsen. Går vi vidare så är det 25% i moms på filmreklamen och knappt 6% i moms på filmhyran.

Om det finns anställda eller deltidsanställda i verksamheten så har vi lönekostnader så är det frågan om arbetsgivaravgift som med en del tillägg uppgår till 40% av lönen. Med undantag för idrottsföreningar och små arbetsgivare så är det full arbetsgivaravgift som gäller för det ideella föreningslivet. Det här ger sammantaget ganska stora skatteintäkter för kommun och stat

Så, ett tips jag vill ge er i samband med att ni gör ert bokslut och er årsberättelse. Ta med hur mycket arbetstimmar ni lagt ned på verksamheten och hur mycket skatt och moms ni levererar till stat och kommun. Det skulle kunna bli ett ganska spännande bokslut att visa upp för politiker och andra människor som ni på något sätt har en relation till och kanske på sikt skulle kunna hoppas på att få lite stöd av.

Jämför med gröna bokslut

Inom näringslivet har man börjat med gröna bokslut och säger så här "What gets measured gets managed". Alltså, det vi mäter det kommer vi också att hantera bättre och noggrannare och det vi redovisar kommer också att förändra vår syn på det vi gör. Jag tror att ett sådant här annorlunda bokslut, där ni tar med hur mycket arbetstimmar ni lägger ned och hur mycket ni betalar in i moms, för er själva, men också för omvärlden, skulle kunna förändra bilden lite grann av det ni håller på med. Och så länge ni inte lyfter fram det här kommer ingen annan att göra det och då får ni nog vara beredda på att t.ex. kommunen tror att det är gratis att driva biografverksamhet och dom kommer knappast att inse hur mycket de får tillbaka.

Att rusta upp gagnar kommunen

Anta nu att bion varit igång i 20 år och behöver rustas upp. Vi köper färg, bräder, takpapp, plåt och vad man nu behöver för att rusta upp från det lokala byggvaruhuset. Låt säga att det köps material för 50.000 kr. Det ger skattemyndigheten 25% i moms, eller 12.500 kr. Av de 37.500 kr som byggvaruhandlaren får behålla så går kanske 18.000 kr till hans leverantörer. Av dessa 18.000 kr så kanske ca 9.000 kr går åt till att betala lokaler, annonsering etc. Då har vi 9 000 kr kvar för att betala ut löner till anställda. Då försvinner samtidigt drygt 50% i skatt och arbetsgivaravgifter. M.a.o staten får in ytterligare 4.500 kr. Så, bara att gå ner och handla i byggvaruhuset ger en hel del intäkter till staten.

Lägg därtill på att ni behöver ha hantverkare som skall utföra själva jobbet, t.ex. snickare, målare, plåtslagare och elektriker. I bästa fall kanske en hantverkare på landsorten kostar 300 kr/timme. De hantverkare ni anlitar är från trakten, den upprustning ni genomför bidrar till deras försörjning och att deras familjer kan stanna kvar på orten och därmed bidrar till kommunala skatteunderlaget.

Kontentan är att om vi renoverar biograflokalen kommer det att generera en massa pengar, både direkt in i skattesystemet och indirekt. Kommunpolitiker och tjänstemän borde vara jättegla för initiativet. För oftast är ni mycket bättre på att använda lokala resurser än vad till och med offentliga myndigheter och andra företag är.

Ta exemplet Älvdalen, där IOGT-NTO äger lokalen i vilket biografen inryms. Lokalen och biografen är i stort behov av upprustning. Man har uppskattat upprustningen till 6.7 miljoner kronor och 10.500 arbetstimmar (eller 5 årsverk). 30% eller drygt 2 miljoner kronor har man sökt från kommunen.

Anta nu att lönen är 150 kr/timme (lågt räknat). Det ger drygt 1.5 mkr som skall ut i löner på 10.500 arbetstimmar. Det ger en hel del tillbaka i skatt för kommunen plus alla andra intäkter som kommunen får ta del av då lokal arbetskraft utnyttjas.

Det finns flera fördelar med att använda detta synsätt. Ni kan utnyttja det inte bara gentemot kommunen, utan även i ett förhandlingsläge gentemot era leverantörer, då ni skall upprätta samarbetsavtal eller då ni skall söka sponsorer

Bilda opinion

Om kommunen nu ändå säger nej, som i fallet Älvdalen, trots att föreningen kan påvisa allt som kommunen får tillbaka genom ett bidrag. Vad gör man då? Ja, då får man skapa folkstorm och gå ut i media. Då måste vi berätta för flera om vad det är som görs och hur mycket engagemang som läggs ner och vad det hela kostar. Det är väldigt många människor som tycker att det är viktigt att det finns en bio på orten, även bland dem som inte går på bio.

Hur använder vi insändarsidan i tidningen? Hur kan vi förmå andra människor att tala med politikerna? Hur får vi med den politiska oppositionen på att göra ett nummer av att kulturen håller på att försvinna från er ort, eller någonting sådant. Här har vi en blandning av både kulturvärde, ofta i fastigheten i sig själv och i den verksamhet som bedrivs. Allt måste upp och informeras om, vilket engagemang som står på spel, hur billigt en förening kan driva en lokal och en biografverksamhet.

Ett nationellt perspektiv

Lars Svedberg på Sköndalsinstitutet och Filip Wikström på Handelshögskolan i Stockholm har studerat närmare vilka effekter ideellt arbete har ur ett nationellt perspektiv. Dom hävdar att runt 100.000 människor arbetar professionellt i den ideella sektorn i Sverige

Det är alltså frågan om en väldigt stor sektor. Den är större än några av de största multinationella företagen vi har. Räkna man ihop de ideella timmarna då motsvarar det ca 480 miljoner arbetstimmar. Det innebär vid en omräkning att det blir 300 000 årsarbeten ideellt. Av dessa är 100 000 professionellt anställda i den ideella sektorn som levererar in skatter och arbetsgivaravgifter till stat och kommun. Om man lägger ihop de tio största företagen som finns i Sverige så är den ideella sektorn mycket större, räknat i antalet anställda.

Det ekonomiska värdet av de här arbetsinsatserna, är enligt Filip Wickström, runt 70 miljarder kronor. Så slutsatsen är att ni måste bli ännu stoltare och verkligen våga visa vad det är ni gör.

Lars Svedberg, räknade ut att de vuxna svenskarna i snitt gör 12 timmar i månaden på ideellt arbete. Det gör att Sverige tillsammans med bl.a. Norge och Kanada, spelar i en egen division när det gäller ideellt arbete. Det här är intressant, inte bara ur ett ekonomiskt perspektiv, utan även ur ett demokratiskt perspektiv.

Demokratin och det ideella engagemanget

En amerikansk professor vid namn Robert Putnam har skrivit två intressanta och mycket omdebatterade böcker. Den senaste heter Att bowla ensam (SNS Förlag, 2001) och handlar om vad som håller på och hända i USA med demokratin och med samhället. Han konstaterar att förr så gillade vi att göra saker i förening och i grupp men nu blir allting mer och mer individualiserat. Och det blir mindre och mindre ideellt arbete i västvärlden. När han i boken Den fungerande demokratin (SNS Förlag, 1996) tittade på Italien och utvecklingen av hur demokratin fungerat efter en regional reform som sattes i början av 1970-talet så kunde han konstatera att utvecklingen var väldigt olika i norra och södra Italien. Den enda stora skillnaden man faktiskt kunde påvisa som förklaring till att norra Italien var mer demokratisk, ur en mängd olika aspekter, till skillnad mot södra Italien, var ett rikt föreningsliv.

Ju mer människor är engagerade i ideella föreningar, och det behöver inte alls vara politiska föreningar eller fackförbund, utan det kan vara i sångkören eller i cykelklubben, i frimärksklubben, i bioföreningen eller vad som helst, ju bättre fungerar demokratin i det området.

Och då kan vi gå tillbaka igen till media och till våra politiker och säga: Ser ni den här kopplingen mellan det ideella arbetet och en fungerande demokrati? Då måste man samtidigt ställa sig frågan. Om det ideella arbetet får sämre status, mindre plats och mindre uppmärksamhet, så kanske det är också bidrar till att valdeltagandet minskar och att intresset för politiken minskar och att det blir svårare och svårare att få folk att engagera sig politiskt och för det gemensamma. Att allt detta faktiskt hänger ihop.

Att våga lita på varandra

Om föreningslivet minskar i ett samhälle så börjar människor att lita allt mindre på varandra, enligt Putnam. För att påvisa detta tar han till flera exempel. År 1900 fram till 1970 ungefär var antalet advokater i USA per 1.000 invånare konstant. Men från 1970 och 30 år framåt så har antalet advokater per 1.000 invånare fördubblats. Under samma period från 1970 och framåt så har amerikanernas föreningsengagemang sjunkit drastiskt.

Ett starkt föreningsliv främjar kontakten människor emellan. I föreningslivet byggs förtroenden upp. Och det räcker med en handskakning eller ett muntligt löfte för att en mindre affärsuppgörelse skall hålla. Men om föreningslivet försvagas och gemensamma uppgifter försvinner så blir samhället mer individualiserat då börjar andra delar i samhället att vittra sönder, tyvärr. Advokater och lagstiftning får då en allt större betydelse för att samhället skall fungera.

Kan vi i framtiden inte värna om den ideella sektorn och förmå omvärlden att förstå vad den innebär, så riskerar vi på lång sikt att få en utveckling liknande den i USA..

Tre budskap

Jag sammanfattar det hela i tre punkter:

1. Visa inte bara upp att ni är duktiga på marknadsföring för att locka biobesökare utan påpeka även vilket arbete ni lägger ner, det bör inte bara er publik känna till, utan även kommunen och era sponsorer.
2. Prova att skriva en ny årsredovisning där ni även redovisar hur mycket arbetstimmar ni lagt ned på verksamheten och hur mycket moms och skatt ni levererat till stat och kommun. Skicka denna redovisning till politikerna, tjänstemän i berörda förvaltningar och inte minst till lokaltidningen.
3. Prata med era leverantörer och ta upp detta med ideellt engagemang när ni befinner er i ett förhandlingsläge. Med rätt motpart/människa, vid rätt tidpunkt och med rätt information så kan man helt plötsligt få väldigt bra villkor i ett nytt avtal när man minst anar det. Skicka en biobiljett till era leverantörer och bjud in dem till ett biobesök. Många människor i det här systemet, bland leverantörerna har ju ingen aning om hur det ser ut på er biograf. De vet inte hur vilket engagemang som ligger bakom eller hur verksamheten ser ut. Skicka två biljetter för säkerhets så kan de ta med sig frugan eller något barn eller någon vän. Och då kanske det händer saker nästa gång ni ska prata avtal med dem.

Slutligen, var lite tuffare när ni presenterar er verksamhet. Det är något att vara stolt över, oavsett vilken omfattning ni har på bioverksamheten.

Mats Gunnarsson

Detta är en sammanfattning av det föredrag som Mats höll på Våra Gårdars BioIdéseminarium den 23 mars 2002 i Sätters Folkets Hus.

Mats Gunnarsson har på senare år arbetat på IOGT-NTO som verksamhetsansvarig för alkohol- och narkotikapolitik. Sedan i mars 2003 är han politisk sekreterare åt Miljöpartiet i Örebro kommun. Ni kan nå Mats via e-post: mats.gunnarsson@orebro.se eller telefon: 019 – 21 52 38.